Laiškas Juozui Bieliūnui, 1937-10-18, Kaunas.

Besiruošdami mano veikalo „Gedimino sapnas“ vaidinimui akto[riai]

Ponui
VALSTYBĖS RADIOFONO DIREKTORIUI [1]

Balio Sruogos,
gyvenančio Kaune, Žemuogių 4a,
pareiškimo

Paaiškinimas

Besiruošdami mano veikalo „Gedimino sapnas“ [2] vaidinimui aktoriai, viso 8 žmonės, padarė 12 repeticijų, kurių ne viena nusitęsė daugiau 3-jų valandų. Visi jie drauge už visą darbą gavo vos 100 litų. Vaidinimui specialiai buvo paruošta aukštai vertinga muzika, — ir kompozitorius už savo darbą negavo nė cento. Šitokiose aplinkybėse aš nesijaučiu turįs moralinio pagrindo imti, kaip teksto autorius, bet kurį honorarą.

Antra vertus, Valstybės Radiofonas, tokia aukšta, garbinga ir turtinga kultūros darbo įstaiga, skirtąjį autoriui honorarą turi gi kam nors sumokėti. Jeigu ji to nepadarytų, galėtų likti įspūdis, kad ji naudojasi pašalpa, kad ir teksto autoriaus honoraro sulaikymo forma. Tokiai garbingai įstaigai tai būtų nepatogu.

Todėl tad bus teisingiau padaryta man priklausomą honorarą sumokant aktoriams, kurie šiam vaidinimui dirbo atsidėję ir kurie, bent keletas jų, savo tarnybos vietoje neuždirba nė pragyvenimo minimumo. Aštuoniems žmonėms už dvylika repeticijų ir vaidinimą šimto litų atlyginimas galėtų būti pavadintas nelabai geru vardu.

Nežymėdamas honoraro sumos palieku ją nustatyti Valstybės Radiofono vadovybės gerai valiai.

Man yra žinoma, kad „Vaikų valandėlės“ dramaturgai už 30 minučių vaidinimo tekstą gauna iki 50 litų atlyginimo, tuo pačiu perleisdami Valstybės Radiofonui autoriaus teises (tolimesnių vaidinimų teisę) neaprėžtam laikui ir jokio atlyginimo toliau nebegauna. Dėl šių sąlygų laikau savo pareiga pažymėti štai ką:

1) Valstybės Radiofonas už savo paties ruošiamus vaidinimus, besitęsiančius 45 min., teksto autoriams moka iki 250 litų, vaikų gi valandėlės dramaturgams už 30 minučių vaidinimą moka iki 50 litų; už 15-kos minučių laiko skirtumą susidaro 200 litų honoraro skirtumas. Kitaip sakant, vieniems dramaturgams už vaidinimo minutę mokama 5.55 lit., o kitiems — 1. 66 lt. Arba: „Vaikų valandėlės“ dramaturgams mokama 3.64 karto mažiau, — tiek kartų mažiau jų darbas tėra vertinamas. Nenuostabu, kad šitokiame Radiofono elgesy „Vaikų valandėlės“ dramaturgai gali pajusti tam tikrą paniekinimą savo darbui, — gali pajusti, kad į juos žiūrima nelyginant į blusą iš trečio aukšto.

2) Ir „Vaikų valandėlės“ dramaturgai nėra lygiai traktuojami. Pereitų Kalėdų meto vaidinimo „Kiškelių“ autorius gavo 100 litų honoraro; „Peliūkščių“ autorius už vaidinimą, nusitęsusį, jei neklystu, 10—12 minučių, gavo taip pat 100 litų. Mano veikalėlio vaidinimas tęsėsi lygiai 30 minučių.

Žinoma, aš nieku būdu nesu linkęs tikinti, kad mano veikalas yra tobulas ir kad man turėtų būti skirtas už jį aukščiausias atlyginimas. Aš labai gerai žinau jo trūkumus, kurių yra jame nemaža. Vėl,

kalbant apie mano veikalo trūkumus, būtų teisinga tomis pat akimis pažvelgti ir į tuos veikalus, už kurius mokama aukščiausia norma — iki 250 litų: šitoje perspektyvoje gal ir mano veikalo trūkumų našta kiek palengvėtų.

3) Veikiąs Lietuvoje autorių teisių apsaugos įstatymas sako, kad net autoriui mirus autoriaus teisės priklauso jo įpėdiniams per 50 metų nuo jo mirties. Autoriaus teisės ar bent jų dalis galėtų būti perleista kam kitam (pav., Valstybės Radiofonui vaidinimo teisė) tik atskiro susitarimo keliu, notariniu susitarimo aktu. Šioks ar toks literatūros veikalas — nėra batas, kurį nusipirkęs gali nešioti, kol nuplyš. Įstatymas aiškiai skiria literatūros veikalą nuo šiaip daikto, kurį gali pirkti ir parduoti, rasti ir pamesti. Batą galima užsimauti ir nusimauti, o literatūros veikalas yra rašytojo esmės dalis, — jos mechaniškai nuo rašytojo neatskirsi, — ją galima tik atplėšti, organizmą sužalojant. Veikiąs įstatymas visa tai gerai numatė. Reikalavimas, kad autorius už keliolika ar kelias dešimtis litų neaprėžtam laikui atsisakytų savo teisių (ar jų dalies), prieštarauja veikiančio įstatymo dvasiai.

Aš neturiu jokio pagrindo nesinaudoti veikiančio įstatymo pagalba, lygiai kaip Valstybės Radiofonas neturi jokio teisėto pagrindo iš manęs reikalauti, kad aš tai padaryčiau. Autoriaus teisių atsisakymo (ar bent jų dalies) akto aš nepasirašysiu, bet šis mano nusistatymas dar neduoda Valstybės Radiofonui jokio teisėto pagrindo nemokėti man honoraro už įvykusį vaidinimą.

4) Tokias ar kitokias sąlygas Valstybės Radiofonas galėtų statyti autoriui prieš vaidinimą. Prieš vaidinimą Valstybės Radiofonas manęs neatsiklausė, jokio parašo iš manęs nepareikalavo. Veikalą suvaidindamas, jis pasiliko už įvykį atsakingas ir man skolingas. Būdamas skolingas, jis diktuoti man savo sąlygų nebegali. Susidariusiose aplinkybėse įstatymas yra mano pusėje. Valstybės Radiofono šiokios ar tokios normos man būtų privalomos, jeigu aš su jomis sutikčiau, bet mano sutikimo nebuvo pasiklausta. Todėl tad pagal veikiantį įstatymą Valstybės Radiofonas turi atsižiūrėti ir mano sąlygų.

Juo labiau, kad aš honoraro reikalauju ne sau, o nukentėjusiems aktoriams, ir honoraro sumą palieku nustatyti Radiofono vadovybei.

Balys Sruoga

Kaunas,
1937 spalio 18 d.

KOMENTARAI

[1] Juozas Bieliūnas (1890–1955), muzikas, dainininkas, 1934–1938 m. Kauno radiofono direktorius.

[2] Balys Sruoga, *Gedimino sapnas* [juodraštis, draminis kūrinio variantas], in: *LLTI BR*, F1–3911. BS poema Giesmė apie Gediminą, „pasak J[advygos] Čiurlionytės, buvo sumanyta kaip eiliuotas vaizdelis radijui, vaikų valandėlėms, kurias tuo metu ji organizavo. Eteryje vaidinimas nuskambėjo 1937.X.10 (rež. J. Monkevičius)“ (plačiau žr. Algis Samulionis, „Paaiškinimai“, in: *BSR*, t. 1: *Poezija*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 818).